

Sygnatura akt IV Ua 40/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 września 2021 r.

Sąd Okręgowy w Elblągu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: sędzia Renata Żywicka

po rozpoznaniu w dniu 17 września 2021 r. w Elblągu na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania małoletniej E. B. reprezentowanej przez matkę L. B.

od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu d/s Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) z dnia (...), Nr (...)

ustalenie niepełnosprawności

na skutek apelacji wnioskodawczyni

od wyroku Sądu Rejonowego w Elblągu

z dnia 23 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV U 684/19

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Elblągu, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za instancję odwoławczą.

Renata Żywicka

Sygn. akt IV Ua 40/21

UZASADNIENIE

L. B. - przedstawicielka ustawowa małoletniej E. B. wniosła do Sądu Rejonowego w Elblągu odwołanie od orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) z dnia (...)r., Nr (...) mocą którego zaliczono małoletnią do osób niepełnosprawnych stwierdzając jednocześnie, że brak jest podstaw do ustalenia, że w jej przypadku zachodzi konieczność stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

W uzasadnieniu swojego odwołania skarżąca wskazała, że małoletnia wymaga stałej opieki gdyż jest niesamodzielna.

W odpowiedzi na odwołanie pozwany wniósł o jego oddalenie.

W uzasadnieniu wskazał, że organ orzekający uwzględnił wszystkie przesłanki, jakie należy brać pod uwagę przy orzekaniu o stopniu niepełnosprawności zgodnie z § 3 ust. 1 rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. Nr 139, poz. 1328), zaś okoliczności wskazane w odwołaniu nie stanowią podstawy do zmiany zaskarżonego orzeczenia. Wskazał, również, że przedmiotowe orzeczenie zostało orzeczone na podstawie załączonej dokumentacji medycznej oraz przeprowadzonego badania przez lekarza - przewodniczącego składu orzekającego.

Wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2021 r. w sprawie IV U 684/19 Sąd Rejonowy w Elblągu pominął zastrzeżenia zgłoszone przez przedstawiciela ustawowego małoletniej skarżącej E. B. do opinii biegłego sądowego psychologa zawarte w piśmie procesowym z dnia 9 marca 2020 r. oraz do opinii biegłego sądowego psychiatry zawarte w piśmie procesowym z dnia 13 kwietnia 2021 r. (pkt I wyroku) oraz oddalił odwołanie (pkt II wyroku).

Przedmiotowe rozstrzygnięcie Sąd Rejonowy oparł na następujących ustaleniach i wnioskach:

Przedstawicielka ustawowa małoletniej skarżącej złożyła w (...) ds. Orzekania o Niepełnosprawności w I. wniosek o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności dziecka. Orzeczeniem z dnia 3 września 2019 r. (...) ds. Orzekania o Niepełnosprawności w I. zaliczył E. B. do osób niepełnosprawnych ustalając, że brak jest konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Odwołanie od tego orzeczenia wniosła matka małoletniej L. B..

W dniu 21 października 2019 r. Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) postanowił utrzymać w mocy zaskarżone orzeczenia (...) ds. Orzekania o Niepełnosprawności w I.. U małoletniej skarżącej rozpoznano całościowe zaburzenia rozwoju pod postacią Zespołu (...) (...), zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi (...) oraz zaburzenia opozycyjno - buntownicze (...).

Małoletnia jest samodzielna w zakresie czynności decydujących o samodzielnej egzystencji. W związku ze stwierdzoną niepełnosprawnością małoletnia nie wymaga stałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością do samodzielnej egzystencji.

W ocenie Sądu Rejonowego odwołanie skarżącej nie zasługiwało na uwzględnienie.

Dokonując ustaleń faktycznych Sąd I instancji oparł się na zgromadzonej w toku sprawy dokumentacji, w tym także znajdującej się w aktach pozwanego (...). Ponadto podstawą ustaleń faktycznych dokonanych przez Sąd I instancji były opinie biegłych sądowych psychologa D. K. oraz psychiatry M. K..

Sąd Rejonowy podkreślił, że orzekanie o niepełnosprawności osób, które - tak jak skarżąca małoletnia E. B. - nie ukończyły 16 roku życia, odbywa się w oparciu o przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123 poz. 776 z późn. zm.), dalej ustawa, a także na podstawie przepisów Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. z 2002 r. Nr 17 poz. 162 z późn. zm.) i rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 roku w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2003 r. Nr 139 poz. 1328 z późn. zm.).

Sąd Rejonowy wskazał, że stosownie do treści przepisu art. 4a ust. 1 ustawy osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującej konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

Z kolei w myśl przepisu art. 6b ust. 3 tej ustawy, orzekając o niepełnosprawności danej osoby poza rozstrzygnięciem w tej kwestii, organ wydający orzeczenie powinien ująć m.in. wskazania dotyczące:

1. konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby,
2. korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji, przez co rozumie się korzystanie z usług socjalnych, opiekuńczych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych świadczonych przez sieć instytucji pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki,

3. konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji,

4. konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

W celu ustalenia czy stan zdrowia małoletniej skarżącej w sposób obiektywny uzasadnia konieczność stałej opieki innej osoby ze względu na znacznie ograniczoną zdolność do samodzielnej egzystencji na podstawie przepisu art. 278 § 1 k.p.c. Sąd I instancji dopuścił dowód z opinii biegłego specjalisty psychologa i psychiatry.

Zdaniem Sądu I instancji biegli zgodnie i jednoznacznie wskazali, że z uwagi na stan zdrowia małoletniej skarżącej nie wymaga ona stałej opieki innej osoby ze względu na znacznie ograniczoną zdolność do samodzielnej egzystencji. Sąd Rejonowy podkreślił, że swoje stanowisko biegli w pełni uzasadnili oraz przedstawili na podstawie jakich przesłanek doszli do końcowych wniosków zawartych w opiniach.

Opinie biegłych sądowych Sąd I instancji uznał za rzetelne, wiarygodne, konsekwentne i spójne nadto zaznaczył, że zostały one sporządzone przez osoby posiadające wysokie kwalifikacje i doświadczenie zawodowe. Mogły więc stanowić podstawę rozstrzygnięcia w sprawie.

Sąd Rejonowy wskazał, że przedstawicielka ustawowa małoletniej skarżącej wniosła zastrzeżenia do opinii biegłych sądowych. W związku z powyższym biegły sądowy psychiatra sporządził opinię uzupełniającą, w której podtrzymał treść opinii głównej sporządzonej w sprawie.

Do tej opinii, jak wskazał Sąd I instancji, przedstawicielka ustawowa małoletniej również wniosła zastrzeżenia. Sąd Rejonowy pominął te zastrzeżenia wskazując, że stanowiły one jedynie niemerytoryczną polemikę z prawidłowymi wnioskami biegłych i prowadziły do przedłużenia postępowania w sprawie.

Sąd I instancji zaznaczył, że powyższe nie oznacza, iż małoletnia jest osobą zdrową. Sąd Rejonowy zwrócił uwagę na to, że zarówno pozwany jak i biegli potwierdzili okoliczność, że małoletnia jest osobą niepełnosprawną, nie znaczy to jednak, że w jej przypadku zachodzi konieczność stałej opieki innej osoby ze względu na znacznie ograniczoną zdolnością do samodzielnej egzystencji.

W niniejszej sprawie Sąd I instancji uznał, że ustalenia przedstawione przez biegłych są przekonujące i prowadzą do jednoznacznego wniosku, że małoletnia jest osobą niepełnosprawną, z tym że w związku ze stwierdzoną niepełnosprawnością nie wymaga stałej opieki innej osoby ze względu na znacznie ograniczoną zdolność do samodzielnej egzystencji.

Mając na uwadze powyższe Sąd Rejonowy, na podstawie przepisu art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., oddalił odwołanie małoletniej nie znajdując podstaw do jego uwzględnienia.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego w Elblągu z dnia 23 kwietnia 2021 r. wniosła przedstawicielka ustawowa małoletniej E. B., zaskarżając przedmiotowe orzeczenie w całości oraz zarzucając mu:

1. naruszenie przepisów prawa procesowego, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granicy swobodnej oceny dowodów z naruszeniem zasad logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego oraz brak wszechstronnego rozważenia całego zebranego w sprawie materiału dowodowego, a w szczególności w postaci bezzasadnej konstatacji, że skarżąca nie wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji i jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a także poprzez orzekanie w niedostatecznie ustalonym stanie faktycznym w stopniu niezbędnym do prawidłowego wyrokowania;

b. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. i 327(1) § 1 k.p.c. poprzez błędną ocenę opinii biegłego, Sąd Rejonowy przy ocenie opinii przyjął ją w pełni, bez wskazania szerszego uzasadnienia tej decyzji, pomijając

umotywowane zastrzeżenia do opinii wyrażane w licznych pismach przedstawiciela ustawowego małoletniej skarżącej, a w konsekwencji błędnie ustalili że skarżąca jako dziecko niepełnosprawne nie wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji;

c. art. 227 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. w zw. z art. 286, art. 235(2) § 1 i 2 oraz 327(1) § 1 k.p.c. poprzez niezasadne pominięcie zastrzeżeń zgłoszonych przez przedstawiciela ustawowego małoletniej skarżącej E. B. do opinii biegłego sądowego psychologa (zawarte w piśmie procesowym z dnia 09 marca 2020 r. oraz do opinii biegłego sądowego psychiatry zawarte w piśmie procesowym z dnia 13 kwietnia 2021 r. wraz z przedłożonymi tam nowymi dowodami), nie tylko bez wskazania podstawy prawnej tego rozstrzygnięcia, ale także wskutek ocenienia zastrzeżeń tam wyrażonych jako niemerytoryczną polemikę z wnioskami biegłych oraz prowadzących do przedłużenia postępowania w sprawie;

d. art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 210 § 3 k.p.c., art. 226¹ k.p.c. i art. 224 § 1 k.p.c. poprzez uniemożliwienie stronom w końcowej fazie postępowania roztrząsania wyników postępowania dowodowego i wyrażenia swojego stanowiska w tej fazie postępowania;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie:

a. art. 4a ust. 1 i 2 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w zw. z § 1 i 2 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia przez ich niewłaściwe zastosowanie, co w konsekwencji doprowadziło Sąd I instancji do bezzasadnego uznania o braku konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji skarżącej;

b. art. 4a i art. 6b ust. 3 pkt 7 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych przez błędną wykładnię i uznanie, że skarżąca jako dziecko niepełnosprawne nie wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

W oparciu o powyższe zarzuty apelująca wniosła o uchylenie przedmiotowego orzeczenia, ewentualnie o zmianę wyroku i przyjęcie, że małoletnia E. B. wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Nadto przedstawiciela ustawowa małoletniej wniosła o zasądzenie kosztów procesu za obie instancje według norm przepisanych.

Uzasadniając swoje stanowisko skarżąca zaznaczyła, że nie zgadza się z wyrokiem Sądu Rejonowego w Elblągu z dnia 23 kwietnia 2021 r. w sprawie IV U 684/19. W ocenie przedstawicielki skarżącej decyzja Sądu Rejonowego nie została właściwie uzasadniona (jest bardzo krótka i lakoniczna) co w ocenie skarżącej utrudnia merytoryczną kontrolę orzeczenia.

Apelująca podkreśliła, że główną osią rozstrzyganą w niniejszym postępowaniu jest to, czy małoletnia E. B. wymaga lub nie konieczności zapewnienia stałej opieki lub pomocy, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku, z uwagi na niezdolność do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, takich jak: samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem. W ocenie jej przedstawicielki ustawowej odpowiedź winna być twierdząca.

Nadto skarżąca zaznaczyła, że opinia biegłego M. K., na podstawie której Sąd I instancji oparł w całości swoje orzeczenie nie posiada jakichkolwiek przymiotów, jakie winna spełniać opinia biegłego. Apelantka podkreśliła, że opinia biegłego musi być jasna, logiczna i zawierać pełną odpowiedź na zadane biegłemu pytanie. Nie może jednak się do tej odpowiedzi (wniosków) ograniczać. Jej uzasadnienie winno odzwierciedlać tok rozumowania biegłego i przebieg jego procesu poznawczego. Uzasadnienie powinno poddawać się kontroli sądowej, a więc zawierać wskazania umożliwiające weryfikację podanych w niej danych i wiadomości specjalnych. Z treści opinii powinny wynikać sposób i metody badań, które wykonał biegły, jak i ich podstawy. Natomiast opinia biegłego nie była zgodna z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, a sposób motywowania nie był przekonujący.

Apelantka podniosła, że w niniejszej sprawie chodzi o niepełnosprawność skarżącej jako osoby do 16 roku życia, a więc dziecka, którego samodzielne funkcjonowanie zawsze wymagać będzie wsparcia osób trzecich, ale stopień nasilenia tego wsparcia (całkowity, stały lub długotrwały), powinien być ustalany dla konkretnego przypadku, przy uwzględnieniu całego materiału i okoliczności sprawy w sposób wszechstronny, kompleksowy a jednocześnie zindywidualizowany. Takie rozstrzygnięcie nie może opierać się jedynie na wnioskach wynikających z opinii biegłego, bez dalszego wyjaśnienia użytego w orzeczeniu sformułowania, że skarżąca nie wymaga stałej opieki innej osoby. Sąd Rejonowy nie dał jasnego wyrazu w uzasadnieniu orzeczenia dlaczego potraktował skarżącą jako niewymagającą opieki innej osoby.

Skarżąca podkreśliła, że ustalenia i wnioski biegłego nie zawsze są tożsame z ustaleniami faktycznymi w sprawie, skoro postępowanie dowodowe jest szersze niż opinia lekarska, a o ustaleniach decydują również wszystkie pozostałe dowody wymagające oceny i rozważenia na tle całego materiału i okoliczności sprawy. Wnioski biegłego mogą być pomocne w ustaleniu faktów, ale ich nie zastępują. W ocenie przedstawicielki skarżącej nie wyjaśniono w niniejszej sprawie czy konkretnej osobie - małoletniej E. B., z określonym zespołem dysfunkcji, należy zapewnić całkowitą opiekę lub pomoc w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

W ocenie apelującej zdolność do samodzielnej egzystencji oceniana musi być w porównaniu do rówieśników chorego dziecka. Decydujące znaczenie ma wpływ danego schorzenia na funkcjonowanie małoletniego. Istotna jest tu znajomość specyfiki funkcjonowania osoby z Zespołem (...), należącym do całościowych zaburzeń rozwoju. Apelująca podkreśliła, że liczne przedłożone dokumenty świadczą, że małoletnia E. B. wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji i należy przeanalizować je szczegółowo wszystkie, a nie wybiórczo (małoletnia nie tylko uczęszcza do szkoły - uczestniczy także w terapiach indywidualnych poza placówką edukacyjną, a terapeuci znają dziecko znakomicie, gdyż współpraca trwa znacznie dłużej niż np. edukacja szkolna) oraz koniecznie w całości, a nie wrywać z tej całości pojedyncze zdania. Skarżąca podkreśliła również, że np. pisma ze szkoły różnią się przykładowo w opisie funkcjonowania córki i jej samoobsługi w szkole (opinia z dnia 21.10.2019 r. a opinia z dnia 22.12.2020 r.) co w zarzutach do opinii biegłego było przez skarżącą wspomniane i udowodniane. Zdaniem przedstawiciela ustawowego małoletnia E. B. wymaga opieki oraz pomocy innej osoby w samoobsłudze, w komunikowaniu się oraz poruszaniu w stopniu przewyższającym wsparcie potrzebne jej rówieśnikom, a opieka ta i pomoc wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

W związku z powyższym skarżąca wniosła jak na wstępie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest zasadna, ponieważ zaskarżony wyrok zapadł bez dostatecznego wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i podstaw prawnych, wymaganych do oceny przesłanek do orzekania o niepełnosprawności małoletniej skarżącej.

Zdaniem Sądu Okręgowego Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy niniejszej sprawy, bowiem sporządzone uzasadnienie na to nie wskazuje. Należy zauważyć, że sąd II instancji może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania w przypadku nierozpoznania jej istoty przez sąd pierwszej instancji.

Niewątpliwie kwestia rozpoznania istoty sprawy wymaga kazuistycznego podejścia i każdorazowo podlega ocenie sądu odwoławczego. Nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi między innymi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji pominął całkowicie merytoryczne zarzuty zgłoszone przez stronę, bądź nie uwzględnił (nie rozważył) wszystkich zarzutów dotyczących kwestii faktycznych, czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia odwołującego – por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2019r., V CZ 31/19.

Należy przypomnieć, że zarówno w świetle aktualnego art. 327¹ §1 k.p.c. (jak i poprzednio obowiązującego 328 § 2 k.p.c.) uzasadnienie wyroku powinno zawierać: wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, obejmującej ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Oznacza to, między innymi to, że sąd ma obowiązek wskazać dowody, których wiarygodność i moc dowodową zdyskredytował.

Dyrektywa sporządzenia uzasadnienia w sposób zwięzły nie oznacza, że uzasadnienie to ma być lakoniczne i bezużyteczne zarówno dla strony jak i sądu II instancji kontrolującego prawdziwość wyroku w kontekście podniesionych zarzutów, a zwłaszcza rodzących się wątpliwości, co w istocie rozpoznał sąd.

Przenosząc rozważania na grunt niniejszej sprawy, uzasadnienie Sądu I instancji nie poddaje się kontroli instancyjnej.

Sąd Rejonowy, bez jakiegokolwiek analizy treści opinii powołanych biegłych, jak i zarzutów matki małoletniej skarżącej do opinii, arbitralnie uznał, że małoletnia E. B. nie wymaga konieczności **stałej** opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Takie ogólnikowe podsumowanie materiału dowodowego bez uprzedniej głębszej analizy wszystkich dowodów, nie spełnia wymogu dokonania ustaleń faktycznych sądu i zawartego w art. 328 § 2 k.p.c. (aktualnie art. 327¹§ 1 k.p.c.) i polecenia wskazania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia – por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2019r., V CZ 31/19.

Sąd I in w żaden sposób nie uzasadnił dlaczego przyjął opinie biegłych psychologa oraz specjalisty psychiatrii za wystarczającą podstawę rozstrzygnięcia. W sytuacji licznych zastrzeżeń do opinii składanych przez ustawową przedstawicielkę małoletniej, która załączała nadto dokumentację z poradni i szkoły dotyczącą stanu zdrowia oraz zachowania małoletniej, sąd I instancji nie poddając powyższego materiału dowodowego weryfikacji, uznał te zastrzeżenia za niemerytoryczną polemikę z wnioskami biegłych oraz za prowadzące do przedłużenia postępowania w sprawie.

Podkreślenia wymaga, że w rozpoznawanej sprawie materialnoprawną podstawę dochodzonego roszczenia o zakwalifikowania małoletniego do osób niepełnosprawnych stanowi art. 4a ust. 1 ustawy o rehabilitacji, zawierający definicję osoby niepełnosprawnej w wieku nieprzekraczającym 16 roku życia. Zgodnie z tym przepisem osoby, które nie ukończyły 16 roku życia, zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku. Cytowana definicja osoby niepełnosprawnej w wieku nieprzekraczającym 16 roku życia jest jednak niepełna, ponieważ w ust. 2 powołanego artykułu, ustawodawca udzielił ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego upoważnienia do wydania - w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia - rozporządzenia określającego kryteria oceny niepełnosprawności u osób w tej kategorii wiekowej. Na podstawie tej legitymacji ustawowej, Minister Pracy i Polityki Społecznej wydał rozporządzenie z dnia 1 lutego 2002 r. (Dz. U. .U.2002.17.162)

W myśl § 1 tego rozporządzenia, oceny niepełnosprawności u osoby w wieku do 16 roku życia dokonuje się na podstawie następujących kryteriów:

- 1) przewidywanego okresu trwania upośledzenia stanu zdrowia z powodu stanów chorobowych, o których mowa w § 2, przekraczającego 12 miesięcy,

2) niezdolności do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, takich jak: samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem, powodującej konieczność zapewnienia stałej opieki lub pomocy, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku, albo

3) znacznego zaburzenia funkcjonowania organizmu, wymagającego systematycznych i częstych zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych w domu i poza domem.

Stany chorobowe, do jakich nawiązuje § 1 rozporządzenia, zostały skatalogowane w § 2 ust. 1 tego aktu i obejmują między innymi wymienione w pkt 5 całościowe zaburzenia rozwojowe powodujące znaczne zaburzenia interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz nasilone stereotypie zachowań, zainteresowań i aktywności. Natomiast w § 2 ust. 2 rozporządzenia wskazano, że przy ocenie niepełnosprawności dziecka bierze się pod uwagę: 1) rodzaj i przebieg procesu chorobowego oraz jego wpływ na stan czynnościowy organizmu, 2) sprawność fizyczną i psychiczną dziecka oraz stopień jego przystosowania do skutków choroby lub naruszenia sprawności organizmu, 3) możliwość poprawy stanu funkcjonalnego pod wpływem leczenia i rehabilitacji.

W świetle art. 6b ust. 3 pkt 7 ustawy o rehabilitacji w orzeczeniu powiatowego zespołu ustala się wskazania konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Nie budzi zatem wątpliwości, że dla ustalenia czy małoletnia spełnia kryteria ustawowej definicji osoby niepełnosprawnej w wieku nieprzekraczającym 16 roku życia konieczna jest wiedza specjalistyczna - medyczna. Podnieść należy, że teza dowodowa skierowana do biegłych psychologa i psychiatry w postanowieniu sądu I instancji z 11 grudnia 2019r. uwzględniała pytanie do biegłych **o konieczności stałej lub długotrwałej** opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Z uzasadnienia sądu I instancji nie wynika aby sąd rozpoznał sprawę w części dotyczącej konieczności długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby.

Podkreślenia wymaga, że w wyroku z dnia 16 października 2014 r., II UK 27/14 (LEX nr 1777878), Sąd Najwyższy stwierdził, że ustalenia wymagające wiadomości specjalnych, aby mogły stać się składnikiem materiału dowodowego poddanego ocenie, muszą przybrać formę określoną w art. 278 i następnych k.p.c., to znaczy postać opinii biegłego (biegłych) lub odpowiedniego instytutu, a dowód ten powinien być prawidłowo przeprowadzony i dostarczyć sądowi wiedzy niezbędnej i zarazem wystarczającej do dokonania owych ustaleń.

Ponadto utrwalony jest pogląd, że konieczność stałego współdziałania na co dzień opiekuna (matki) dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji może - co do zasady - przemawiać za uznaniem, że niepełnosprawne dziecko wymaga stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby (opiekuna) w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnego funkcjonowania (egzystowania) w wymienionych dziedzinach także wtedy, gdy w niektórych innych życiowych czynnościach może być "w miarę samodzielne" (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2017 r., I UK 198/16, LEX nr 2435254).

Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 grudnia 2019 r., I UK 322/18 (LEX nr 2775629), wyjaśniając, że znaczne ograniczenie możliwości samodzielnego egzystowania nie zawsze oznacza stan całkowitej lub zupełnej niemożności zaspokajania potrzeb egzystencjalnych w samodzielnym zakresie przez niepełnosprawne dziecko. Zestawienie art. 4a ust. 1 z art. 6b ust. 3 pkt 7 ustawy o rehabilitacji wydobywa różnice terminologiczne takich pojęć jak: "konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku" i "konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji". Z tego drugiego brzmienia (art. 6 ust. 2 pkt 7 ustawy) wynika jedynie warunek konieczności stałej lub długotrwałej, a zatem niekoniecznie całkowitej opieki lub pomocy w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, która także nie musi być zupełna.

Tego rodzaju rozróżnienie jest istotne, zważywszy na fakt, że w danym przypadku chodzi o niepełnosprawność osób do 16 roku życia, a więc dzieci, których samodzielne funkcjonowanie zawsze wymagać będzie wsparcia osób trzecich, a stopień nasilenia tego wsparcia (całkowity, stały lub długotrwały), powinien być ustalany przy uwzględnieniu całego materiału i okoliczności sprawy w sposób wszechstronny, kompleksowy, a jednocześnie zindywidualizowany.

Takie rozstrzygnięcie nie może opierać się jedynie na wnioskach wynikających z opinii biegłego, bez dalszego wyjaśnienia użytego w w.w wyroku Sądu Najwyższego sformułowania, że w niektórych innych życiowych czynnościach dziecko może być "w miarę samodzielne". Jest to pojęcie nieostre i jako takie nie może stanowić miary swobodnego uznania sędziowskiego, z pominięciem kryteriów je definiujących i wymogów wynikających ze wskazań medycznych.

Skarżąca zarzut naruszenia przepisów postępowania wiąże przede wszystkim z pominięciem zastrzeżeń zgłoszonych do opinii biegłego sądowego psychologa (zawartych w piśmie procesowym z dnia 9 marca 2020r. oraz do opinii biegłego psychiatry, zawartych w piśmie procesowym z dnia 13 kwietnia 2021 r., mimo, że zgłoszone przez nią zarzuty zostały umotywowane i dołączyła do nich szeroką dokumentację dotyczącą m.in. diagnozowania i leczenia małej, w których wskazywano na: upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim i konieczność wczesnego wspomagania rozwoju, które umożliwi dziecku dodatkową stymulację deficytowych sfer rozwojowych, a także konieczność znacznego współdziałania rodzica w terapii – k. 65v. – k.66 a.s, całościowe zaburzenia rozwojowe (...), zespół (...).5, k. 78 v, wymóg stałej, wieloprofilowej stymulacji rozwoju k. 80 a.s.).

Z przepisu art. 278 k.p.c. wynika nakaz zasięgnięcia opinii biegłego (lub kilku biegłych) przez sąd wówczas, gdy dla rozstrzygnięcia sporu jest niezbędna wiedza "specjalna" czyli dostępna specjalistom w danej dziedzinie. Jednocześnie wykładnia tego przepisu akcentuje zakaz samodzielnego rozstrzygania przez sąd kwestii objętych "wiadomościami specjalnymi". Do takich kwestii należy niewątpliwie ocena całości dokumentacji przedstawionej w toku postępowania, która dotyczy stanów chorobowych istniejących w dacie wydawania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności oraz ustosunkowanie się do zarzutów skarżącej.

W ocenie Sądu Okręgowego trudno uznać za sądem I instancji, iż zastrzeżenia skarżącej do opinii biegłych były niemerytoryczne, w sytuacji braku ich jakiegokolwiek analizy pod kątem opinii biegłych oraz całości materiału dowodowego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy winien wysłuchać ustawową przedstawicielkę na okoliczność codziennego funkcjonowania małej, gruntownie przeanalizować zarówno opinie obu biegłych, dokumentację sprawy oraz zastrzeżenia wnioskodawczyni i rozważyć potrzebę dopuszczenia opinii uzupełniających biegłych sądowych powołanych w sprawie pod kątem rozpoznania istoty sprawy (biorąc pod uwagę, że zaskarżone orzeczenie zapadło 21 października 2019r.) lub też dopuścić dowód z opinii biegłych w innych osobach, czy też przeprowadzić inne dowody, których potrzeba może zaistnieć w toku postępowania.

Należy zauważyć, że jeżeli - zgodnie z art. 2278 § 1 k.p.c. - sąd może otrzymać wiadomości specjalne wyłącznie na skutek skorzystania z pomocy biegłego, to sąd dopuszcza się naruszenia art. 232 zdanie drugie 2 k.p.c., jeśli z urzędu nie przeprowadza dowodu z opinii biegłego, który jest niezbędny dla właściwej oceny zasadności zgłoszonego przez stronę roszczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2019 r., II CSK 723/17, LEX nr 2621120; z dnia 18 września 2014 r., I UK 22/14, LEX nr 1545137; z dnia 20 maja 2011 r., II UK 339/10, LEX nr 898704; z dnia 25 listopada 1999 r., I CKN 223/98, LEX nr 39411).

Nie można przy tym stracić z pola widzenia, że biegli nie uwzględnili w wydawanych opiniach, iż znaczne ograniczenie możliwości samodzielnego egzystowania nie zawsze oznacza stan całkowitej lub zupełnej niemożności zaspokajania potrzeb egzystencjalnych w samodzielnym zakresie przez niepełnosprawne dziecko, bowiem - jak zaznaczono wyżej - zestawienie art. 4a ust. 1 z art. 6b ust. 3 pkt 7 ustawy o rehabilitacji wydobywa różnice terminologiczne takich pojęć jak: "konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku" i "konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji". Z tego drugiego

brzmienia (art. 6 ust. 2 pkt 7 ustawy) wynika jedynie warunek konieczności stałej lub długotrwałej, a zatem niekoniecznie całkowitej opieki lub pomocy w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, która także nie musi być zupełna.

W ocenie Sądu Okręgowego uchybienia Sądu Rejonowego, o których mowa wyżej, spowodowały niemożliwość poddania w pełni zaskarżonego orzeczenia rzetelnej kontroli instancyjnej. Dlatego też na mocy art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji.

SSO Renata Żywicka